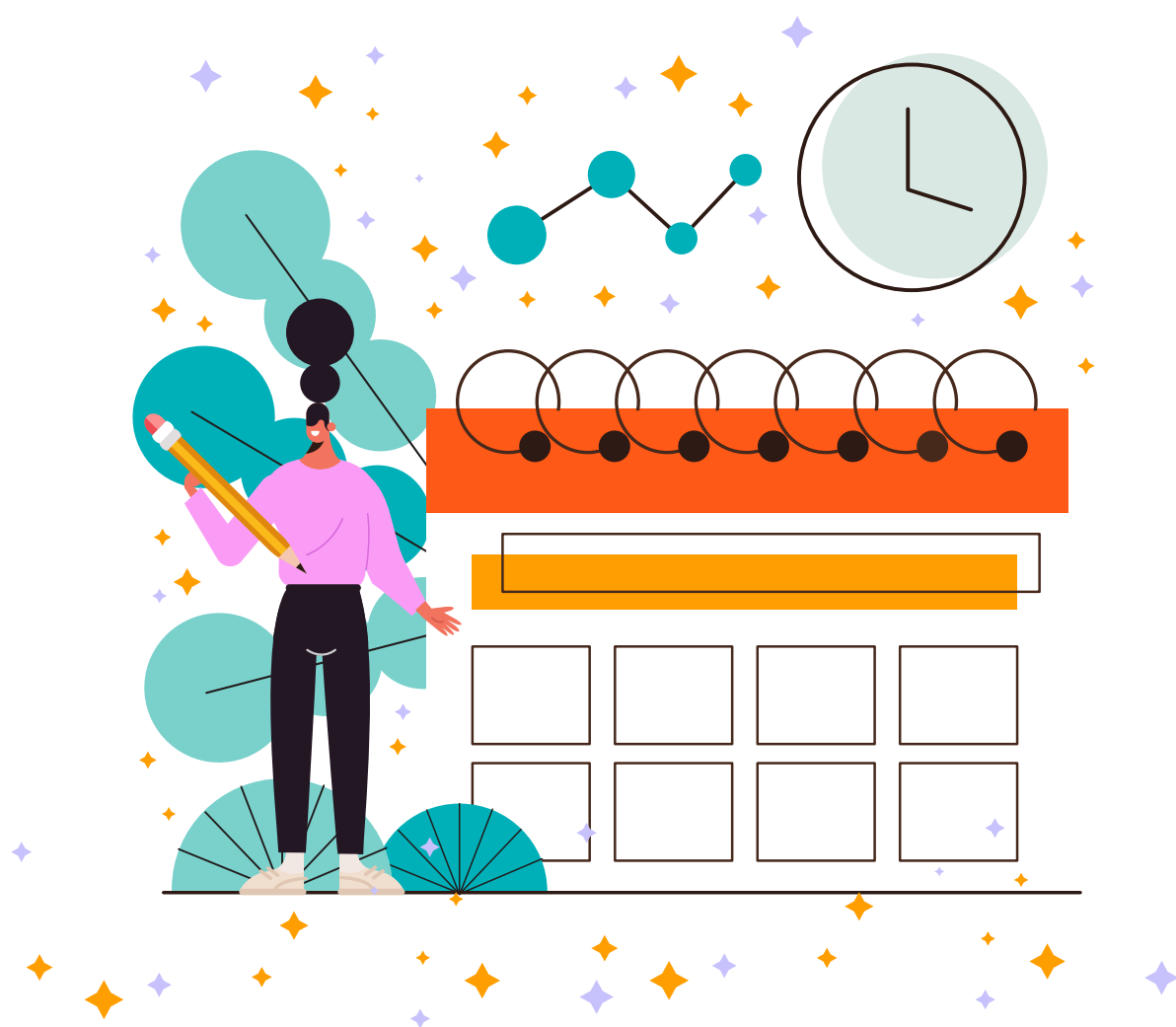

PROTOCOLO EDUCATIVO PARA A PREVENCIÓN E O CONTROL DO **ABSENTISMO** **ESCOLAR** EN GALICIA

Información complementaria

XUNTA
DE GALICIA

Xacobeo
2027

ÍNDICE

1. INTRODUCCIÓN	2
1.1 Marco normativo	4
1.2 Obxectivos	5
2. INFORMACIÓN CLAVE	6
2.1 Conceptos clave	7
2.2 Factores de risco	8
2.3 Consecuencias	9
2.4 Sinais de alarma	10
2.5 Falsos mitos	10
3. BIBLIOGRAFÍA	12

INTRODUCCIÓN

INTRODUCCIÓN

O absentismo escolar é un fenómeno complexo e multicausal que presenta un impacto significativo sobre a formación do alumnado e sobre o seu futuro, con serias consecuencias no desenvolvemento persoal, educativo, cultural e laboral, podendo incluso desembocar en situacións de exclusión social.

Este fenómeno é un indicador relevante á hora de valorar o progreso e o éxito académico do alumnado. Observado na práctica educativa desde hai moito tempo, a evidencia empírica confirma a súa relación con diversos aspectos do desenvolvemento educativo, tales como a falta de motivación ou o baixo rendemento académico, sendo causa dun elevado risco de fracaso escolar e de abandono prematuro do sistema educativo.

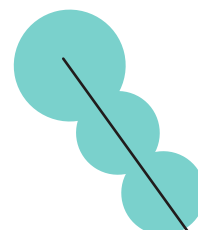
Un obxectivo prioritario das políticas educativas é que a mocidade continúe a súa formación despois das etapas obrigatorias, promovendo efectos positivos no desenvolvemento individual de cada persoa, facilitando o futuro acceso ao mercado laboral e contribuíndo ao progreso do conxunto da sociedade.

En consecuencia, dentro do Marco estratéxico para a cooperación europea no ámbito da educación e a formación con miras ao Espazo Europeo de Educación e máis aló (2021-2030), inclúese a prioridade estratéxica de aumentar a calidade, a equidade, a inclusión e o éxito de todas as persoas no ámbito da educación e a formación, propoñendo o obxectivo de reducir o número de persoas que abandonan prematuramente a educación e a formación, establecendo como punto de referencia europeo para 2030 que a porcentaxe de persoas que abandonan prematuramente a educación e a formación debe estar por debaixo do 9%.

O centro educativo é o primeiro elo da cadea de detección do absentismo escolar, no que convén actuar en primeiro lugar, aproveitando as relacións sociais que se establecen coa comunidade educativa para favorecer a adaptación escolar e social de todo o alumnado.

A prevención, a detección temperá e a abordaxe desde modelos sistémicos son os elementos fundamentais para o tratamento das situacións de risco.

Este protocolo recolle os procedementos necesarios para garantir unha intervención coordinada ante situacións de posible absentismo escolar, tanto por parte de profesionais da educación como doutros sectores implicados na prevención, control e seguimento deste fenómeno.

1. INTRODUCCIÓN

1.1 Marco normativo

1.1 Marco normativo

O artigo 27 da Constitución Española reconece o dereito á educación como un dereito fundamental da cidadanía e compromete aos poderes públicos a garantir o seu cumprimento.

A Lei Orgánica 8/1985, do 3 de xullo, reguladora do Dereito á Educación recolle o dereito de todas as españolas e españois a unha educación básica que lles permita o desenvolvemento da súa propia personalidade e a realización dunha actividade útil á sociedade.

A Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación, determina que o ensino básico comprende dez anos de escolaridade e desenvólvese, de forma regular, entre os seis e os dezaseis anos de idade, sendo obrigatoria e gratuíta para todas as persoas.

No artigo 72 da citada Lei, coa redacción dada pola Lei Orgánica 3/2020, do 29 de decembro, establécese que as administracións educativas poderán colaborar con outras administracións ou entidades públicas ou privadas, institucións ou asociacións, para facilitar a escolarización, unha mellor incorporación deste alumnado ao centro educativo, a promoción do éxito educativo e a prevención do abandono escolar temperán.

O artigo 154 do Código Civil obriga ás nais e aos pais que exercen a patria potestade a velar pola educación das fillas e fillos menores non emancipados, debendo educalos e procurarlles unha formación integral. Neste sentido, se as persoas proxenitoras non cumpren co deber de obrigar ás súas fillas e aos seus fillos a asistir ao colexio, estarían incumprindo os seus deberes de protección, colocándoos en situación de risco.

A Lei 3/2011, do 30 de xuño, de apoio á familia e á convivencia de Galicia, recolle que a Xunta de Galicia no exercicio das competencias que ten atribuídas en materia de infancia e adolescencia e a través do organismo competente en materia de educación realizará programas para a prevención, detección, seguimento do absentismo e fracaso escolar.

A Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa, recolle como deber básico de convivencia do alumnado a asistencia a clase con puntualidade e co material preciso.

O Decreto 8/2015, do 8 de xaneiro, polo que se desenvolve a Lei 4/2011, dispón que os centros educativos establecerán, nas normas de organización e funcionamento, os procedementos de comunicación ás familias ou representantes legais das faltas de asistencia do alumnado ás clases e as correspondentes autorizacións ou xustificacións para os casos de ausencia cando estes ou estas sexan menores de idade non emancipados.

No artigo 42 do citado Decreto tipifícase como conduta leve contraria á convivencia a falta de asistencia inxustificada a clase, así como as faltas reiteradas de puntualidade.

1. INTRODUCCIÓN

1.1 Marco normativo

1.2 Obxectivos

O Decreto 374/1996, do 17 de outubro; o Decreto 324/1996, do 26 de xullo; e o Decreto 7/1999, do 7 de xaneiro, polo que se aproban respectivamente os Regulamentos orgánicos das escolas de educación infantil e dos colexios de educación primaria; dos institutos de educación secundaria; e dos centros públicos integrados, así como as ordes que os desenvolven, dispoñen que os centros deben controlar as faltas de asistencia ou puntualidade do alumnado e informar as súas nais, pais ou persoas titoras legais ou gardadoras.

O Decreto 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia, recolle no artigo 5, entre as actuacións da administración educativa, a tarefa de impulsar accións, medidas e programas dirixidos, entre outros, á prevención do absentismo e abandono escolar. Igualmente desenvolve no Capítulo IV todo o que fai referencia á promoción da escolarización e da formación das persoas, facendo fincapé no tratamento do absentismo e do abandono escolar temperán.

A Orde de 8 de setembro de 2021, pola que se desenvolve o Decreto 229/2011, trata no capítulo III a escolarización do alumnado, destacando o labor da Consellería con competencias en materia de educación de garantir a permanencia do alumnado no sistema educativo nas etapas de ensino obrigatorio, promover a súa escolarización nas etapas non obrigatorias e colaborar con outras administracións ou entidades públicas ou privadas que teñan entre as súas competencias ou finalidades atender ou colaborar na formación das persoas ou loitar contra o absentismo, o abandono escolar temperán e a desescolarización.

1.2 Obxectivos

Este protocolo educativo persegue os seguintes obxectivos:

- Contribuír ao control efectivo da asistencia a clase de todo o alumnado.
- Facilitar a identificación e abordaxe das situacións de absentismo escolar de forma temperá, co fin de garantir o dereito á educación do alumnado e evitar posibles situacións de fracaso e abandono escolar.
- Unificar os procedementos de intervención e control nos centros educativos ante a aparición de condutas absentistas.
- Favorecer o seguimento do alumnado con risco de absentismo debido á súa problemática persoal, familiar e/ou social.
- Favorecer a permanencia no sistema educativo de todo o alumnado.
- Implicar ás familias no seguimento da formación das súas fillas e fillos e, en especial, na asistencia regular ás diferentes actividades do centro educativo.
- Fomentar a colaboración e a coordinación interinstitucional nas actuacións para detectar, previr ou abordar o absentismo escolar.

**INFORMACIÓN
CLAVE**

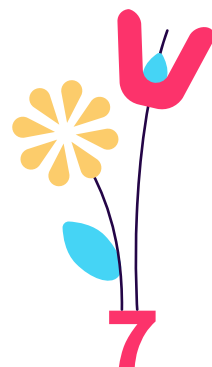
2. INFORMACIÓN CLAVE

2.1 Conceptos clave

2.1 Conceptos clave

- **Absentismo:** ausencia ao centro escolar e sen causa debidamente xustificada do alumnado en idade de escolarización obrigatoria. Esta ausencia ao centro suporá, cando menos, un dez por cento (10%) do horario lectivo mensual¹.
- **Abandono escolar temperán:** situación daquel alumnado que, podendo seguir escolarizado por idade, abandona o sistema educativo sen a obtención da titulación correspondente¹.
- **Desescolarización:** situación en que persoas en idade de escolarización obrigatoria non se atopan matriculadas en ningún centro educativo¹.
- **Desafección escolar:** proceso de desvinculación progresiva do sistema educativo como consecuencia dunha traxectoria escolar chea de dificultades.
- **Xornada escolar:** conxunto de períodos lectivos que se desenvolven nun mesmo día.
- **Sesión:** cada unha das fraccións de tempo lectivo en que se divide a xornada escolar, exceptuando o tempo de recreo ou o tempo de descanso entre a mañá e a tarde, no caso da xornada partida.
- **Falta de asistencia:** ausencia do alumnado no centro escolar en calquera das sesións.
 - **Xustificada:** falta de asistencia sobre a que se presenta xustificación adecuada ante a persoa titora.
 - **Inxustificada:** falta de asistencia sobre a que non se presenta xustificación adecuada ante a persoa titora.
- **Falta de puntualidade:** demora na chegada ao centro educativo ou á aula unha vez iniciada a actividade lectiva.
 - **Xustificada:** falta de puntualidade sobre a que se presenta xustificación adecuada ante a persoa titora.
 - **Inxustificada:** falta de puntualidade sobre a que non se presenta xustificación adecuada ante a persoa titora.

¹ DECRETO 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación.

2. INFORMACIÓN CLAVE

2.2 Factores de risco

2.2 Factores de risco

O absentismo escolar tende a ser resultado dunha combinación de factores de risco, os cales adoitan estar relacionados entre si e variar moito dunha alumna/o a outra/o. A continuación, descríbense algúns dos máis frecuentes:

- **Condicións familiares complexas:**

A situación familiar do alumnado inflúe directamente na posibilidade de adoptar condutas de absentismo escolar. Así, algúns condicionantes negativos poden ser os seguintes: vulnerabilidade socioeconómica, ambientes inestables, conflitos familiares, insuficiente apoio por parte das persoas adultas, baixa preocupación pola educación, historial de absentismo na familia e outros factores culturais e sociais.

- **Falta de vínculo co centro escolar:**

A desafección dunha alumna/o polo sistema educativo pode implicar problemas de asistencia ao centro educativo. Esta desafección adoita darse como resultado de non sentirse aceptada/o polo seu grupo de iguais ou polo propio profesorado, xerando sentimentos de illamento ou rexeitamento, así como unha tendencia a desvincularse do contexto escolar.

- **Complexa situación persoal da/o estudante:**

Unha autoestima pobre ou baixas aspiracións educativas e profesionais poden favorecer o inicio de situacións de absentismo escolar.

Outras circunstancias que tamén poden ter un impacto negativo na asistencia ás aulas son as seguintes: problemas de saúde física (enfermidades crónicas, discapacidades, ...) ou emocional (estrés, ansiedade, depresión, ...), maternidade ou paternidade temperás, problemas con substancias nocivas ou situacións de acoso escolar, por exemplo. [Protocolo de acoso](#)

- **Dificultades académicas:**

O alumnado que presenta problemas frecuentes coas tarefas escolares pode sentirse desanimado e tratar de evitar a asistencia ao centro educativo por vergoña ou medo ao fracaso.

- **Reiteración na aplicación de determinadas medidas correctoras:**

Nalgúns casos, a suspensión do dereito de asistencia ao centro, a sesións ou a actividades complementarias e extraescolares de xeito repetido no tempo debilitan o vínculo entre a alumna/o e o centro educativo. Ademais, pode producirse un impacto negativo na súa autoestima, podendo provocar maiores ausencias ou incluso o abandono escolar temperán.

É importante recalcar que estes factores poden estar interrelacionados e afectar a un/unha estudante de diversas maneiras e en diferentes momentos. Identificar e abordar os factores de risco específicos en cada caso é esencial para prever e xestionar o absentismo escolar de maneira efectiva.

2. INFORMACIÓN CLAVE

2.3 Consecuencias

2.3 Consecuencias

A continuación descríbense algunhas das consecuencias máis relevantes do absentismo escolar:

- **Descenso do rendemento académico:**

Cando unha determinada alumna/o deixa de asistir regularmente ao centro educativo, perde numerosas sesións lectivas e, polo tanto, importantes oportunidades de aprendizaxe. Isto pode provocar dificultades á hora de retomar o ritmo de estudo, dando lugar en ocasións a un notable descenso do seu rendemento académico.

- **Falta de motivación e de interese polos estudos:**

O absentismo escolar leva á falta de motivación do alumnado, chegando a perder definitivamente o interese polos estudos e pola súa propia educación.

- **Afectación das relacións e do desenvolvemento social e emocional:**

As faltas de asistencia continuadas afectan ao vínculo entre alumnado e docentes, xerando un ambiente menos favorable para a aprendizaxe. Ademais, o absentismo pode levar ao illamento social, dificultando a interacción co resto de iguais e o correcto desenvolvemento social e emocional.

O entorno escolar non é só un lugar onde adquirir competencias relacionadas co mundo académico, senón que tamén constitúe un ambiente onde desenvolver importantes habilidades sociais e emocionais. O absentismo escolar pode facer que o alumnado afectado se sinta illado, impedíndolle interactuar coas súas compañeiras e cos seus compañeiros e podendo influír no correcto desenvolvemento da súa persoa.

- **Impacto na autoestima:**

A falta de éxito escolar por causa do absentismo pode afectar á autoestima deste alumnado, provocando diversos efectos negativos: sentimento de incompetencia, decepción por non cumprir as expectativas dos/as demais, imaxe propia negativa, illamento e/ou exclusión social, desesperanza e/ou inseguridade sobre o seu futuro.

- **Adopción de condutas problemáticas:**

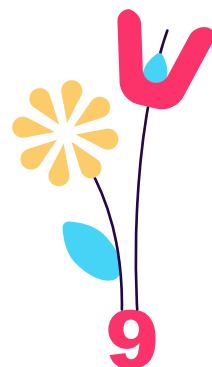
O alumnado que non asiste con regularidade á escola pode presentar maior risco de adoptar comportamentos problemáticos.

- **Risco de abandono escolar temperán e limitación de oportunidades:**

As condutas absentistas incrementan a probabilidade de abandono dos estudos, limitando o acceso a unha educación superior e reducindo as oportunidades laborais e as expectativas socioeconómicas deste alumnado.

- **Problemas de responsabilidade legal:**

As familias ou representantes legais do alumnado están expostas á intervención das autoridades competentes e á adopción de medidas legais ante situacións de absentismo.

2. INFORMACIÓN CLAVE

2.4 Sinais de alarma

2.5 Falsos mitos

2.4 Sinais de alarma

Cómpre ter en conta unha serie de sinais de alarma que poden axudar a familias, docentes e profesionais a detectar unha posible situación de absentismo.

Algúns destes sinais son os seguintes:

- **Faltas de puntualidade repetidas:** chegar tarde á escola frecuentemente pode constituír un indicio de problemas de absentismo máis adiante.
- **Problemas de saúde recorrentes:** poden ser a causa subxacente do absentismo escolar, mais, en ocasións, son usados como unha escusa para faltar á escola de xeito repetido.
- **Dificultades familiares:** cambios importantes na rutina familiar, como mudanzas frecuentes ou problemas no fogar, poden ser empregados como argumento para non asistir á escola con regularidade.
- **Xustificacións pouco consistentes:** explicacións pouco sólidas ou de dubidosa credibilidade ante a ausencia dunha alumna/o poden constituír evidencias de absentismo.

2.5 Falsos mitos

O absentismo escolar a miúdo está vinculado a ideas erróneas que impiden unha abordaxe adecuada do problema. A continuación, achéganse os argumentos que tratan de derrubar algúns dos mitos máis frecuentes:

“É simplemente unha etapa da alumna/o” ou “non é un problema demasiado serio”

Algunhas persoas cren que a falta ocasional de asistencia á escola forma parte da normalidade e que non é motivo de preocupación. Non obstante, o absentismo pode ter graves consecuencias para a educación e o futuro da/o estudante, podendo chegar a limitar as súas oportunidades educativas e profesionais.

“Só afecta a estudantes «rebeldes» ou «preguiceiros»”

A situación de absentismo non sempre está relacionada con problemas de comportamento ou con falta de esforzo, senón que poden darse múltiples situacións subxacentes que conducen a ausentarse da escola.

“Só se dá en familias en risco de exclusión, desfavorecidas ou irresponsables”

As situacións de absentismo escolar poden darse en estudantes de calquera condición socioeconómica ou familiar.

2. INFORMACIÓN CLAVE

2.5 Falsos mitos

“Trátase dun problema illado” ou “só está buscando chamar a atención”

O absentismo escolar pode ser un síntoma de problemas máis serios na vida da/o estudante, os cales deben ser abordados de xeito adecuado. Pode tratarse de dificultades persoais ou emocionais, así como de problemas familiares, socioeconómicos, de saúde ou incluso nas súas relacións sociais (conflitos con compañeiras/os ou posibles situacións de acoso ou ciberacoso escolar), entre outros moitos.

“Non é preciso intervir ante casos de absentismo escolar leve”

Incluso os casos de absentismo menos graves poden ter efectos a medio e longo prazo no rendemento académico e no desenvolvemento da alumna/o. É importante abordar calquera ausencia non xustificada de maneira temperá.

“O alumnado absentista sempre ten malas notas” ou “se non inflúe nas súas notas, non ten importancia”

Non todo o alumnado absentista obtén cualificacións baixas. A pesar de todas as consecuencias negativas do absentismo, unha parte deste alumnado pode ter un alto rendemento académico. É necesario prestar atención a diferentes aspectos individuais de cada alumna/o e velar, entre outros, polo seu benestar emocional.

“A causa do absentismo reside exclusivamente na familia”

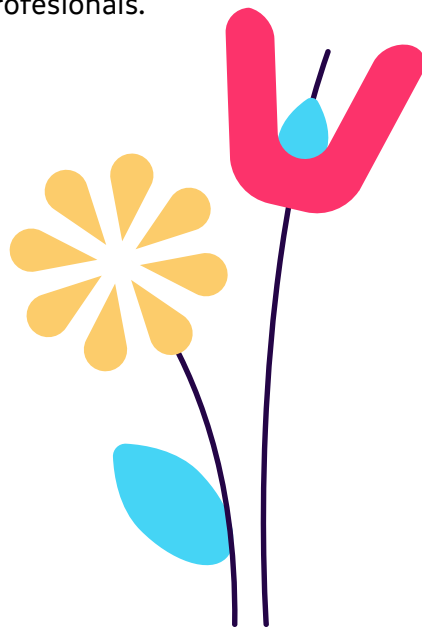
Aínda que as condicións familiares son factores clave nas situacións de absentismo, o ambiente escolar representa un papel moi importante á hora de desencadear estes comportamentos (relacións co grupo de iguais, vínculos co profesorado, calidade do ambiente escolar etc).

“A solución ao absentismo é simplemente obrigir ao alumnado a asistir a clase”

Aínda que é importante fomentar a asistencia á escola, a abordaxe do absentismo a miúdo require dun enfoque máis global e comprensivo. A simple obriga de asistencia ás aulas pode non abordar as causas subxacentes do problema.

“Non se pode facer nada por evitalo”

O absentismo escolar é un problema que se pode previr e abordar mediante a identificación temperá das causas subxacentes e a colaboración entre docentes, familias, persoal sanitario e outras/os profesionais.

Cruz Orozco, J.I. (2020). Absentismo escolar en España. Datos y reflexiones. *Contextos educativos: Revista de educación*, 26, pp. 121-135

García, E., & Weiss, E. (2020). *La importancia del absentismo escolar para el desarrollo y el desempeño educativos*. Fundación Ramón Areces. Fundación Europea Sociedad y Educación.

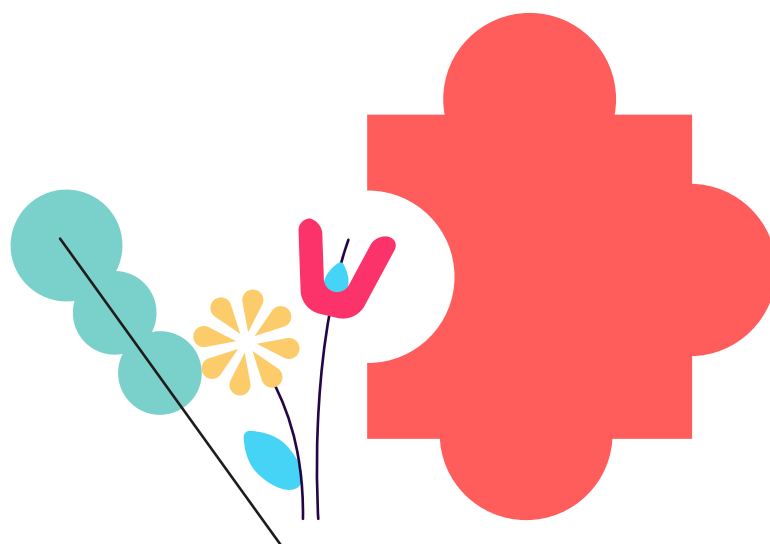
Gracia, M. G. (2013). *Absentismo y abandono escolar*. Ed. Síntesis.

Lleó Cabrera, H. (2018). *El absentismo escolar como predictor del abandono escolar temprano. Intervención psicosocioeducativa en la desadaptación social: IPSE-ds*, 10-11, pp. 29-41.

Razeto Pavez, A. (2020). *Hacia la prevención del ausentismo escolar: propuestas para la intervención socioeducativa*. *Revista Brasileira de Educação*, 25.
<https://doi.org/10.1590/S1413-24782020250037>

Rué, J. (2003). *El absentismo escolar*. Cuadernos de pedagogía, 327, pp. 50-54.

Sáez Saez, L. (2005). *La educación social: intervención socioeducativa en la problemática del absentismo escolar Indivisa*. Boletín de Estudios e Investigación, 6, pp. 237-248. La Salle Centro Universitario.

PROTOCOLO EDUCATIVO PARA A PREVENCIÓN E O CONTROL DO **ABSENTISMO** **ESCOLAR** EN GALICIA

XUNTA
DE GALICIA

Xacobeo
2027